

АНОТАЦІЯ КОЛЕКТИВНОЇ ПРАЦІ “УКРАЇНА І ВАТИКАН:

ДО І ПІСЛЯ ДРУГОГО ВАТИКАНСЬКОГО СОБОРУ”

У розділі I “*Другий Ватиканський Собор — релігієзнавча парадигма ад-жорнаменто*” вміщені статті, в яких розглядаються досягнення, проблеми і перспективи розвитку Католицької церкви у післясоборний період і осяжне майбутнє. Проблемна наповненість цих матеріалів різноаспектна як з релігієзнавчого, передусім філософського, соціологічного та історичного, так і богословського аналізу, оскільки учасниками цієї конференції були академічні науковці, викладачі вишів, а також церковні особи.

Взаємовідносини України і Ватикану як в минулому, так і сьогодні та їх вплив на українські державно-церковні й міжконфесійні відносини актуальні для дослідження. Виклики сучасного глобалізованого світу стосуються також проблем міжкультурної та міжконфесійної взаємодії. У цьому контексті аналізується запропонований та обґрунтований *П.Саухом* світоглядний імператив, що уможливило життєдіяльність алгоритму “єдність світу – розмаїття культур і релігій”. З цих позицій розглядається процес післясоборного оновлення Католицької церкви, інноваційність її антропоцентричних орієнтацій і ставлення до інших християнських і нехристиянських релігій, а також характер сучасної секуляризації, яка спричинила глибоку кризу віри і викликала необхідність “*нової євангелізації*” Церкви і світу. Про це йде мова у вміщеній в збірнику статті *П.Яроцького*.

Виходячи з соборних документів, *С.Кияк* розглядає проблеми державно-церковних відносин в Україні, понятійно-категоріальну сутність свободи особи, свободи совісті, людську і духовну гідність особистості, антропоцентричність і теоцентричність як основоположні засади душпастирської діяльності УГКЦ. Стійкість і опірність Римо-католицької церкви в умовах тоталітарного тиску на неї і процес інституційного оновлення та динамічного становлення її парафіяльної і дієцезіальної мережі в незалежній Україні єпископ-помічник Києво-Житомирської дієцезії РКЦ *В.Скомаровський* оцінює як життєдіяльність плодів Другого Ватиканського Собору. У цьому контексті теоретичне і практичне значення має стаття *М.Бабія*, в якій свобода релігії характеризується як з позиції принципів Другого Ватиканського Собору, так і сучасного її виміру у світі й Україні.

Виклики глобалізації, проблеми міжрелігійного діалогу, відносини Святого Престолу з мусульманським світом, збереження конфесійної ідентичності і міжрелігійної толерантності – в цьому контексті *П.Павленко* аналізує ті положення енцикліки “*Caritas in Veritate*”, які стосуються глобалізації й спрямовані на віроповчальне утвердження тенденцій універсалізації, уніфікації та вестернізації людства. У статті *В.Бодак* і *Л.Филипович* аналізуються положення соборних документів, які вплинули на зміну ставлення католицької церкви до соціальних проблем.

Оречевленого наповнення діалогу між різними релігіями, надання йому не тільки теоретичного дискурсу, а й передусім живого дихання – саме такий

підхід в першу чергу необхідний для відносин Святого Престолу з мусульманським світом, оскільки, як це доводить у своїй статті *А. Арістова*, Католицька Церква опинилася перед проблемою розбудови відносин з суб'єктом зовсім іншого масштабу та рівня активності й впливу, ніж вона уявляла його собі в середині ХХ ст. Сьогодні ісламо-християнські відносини — як на рівні теоретичного опрацювання міжрелігійної комунікації, так і практичного втілення — стають все більше проблемними. Такий висновок годиться і для оцінювання католицько-православного діалогу, який розглядається *Е. Бистрицькою* в контексті еволюції унійної його моделі й Східної політики Святого Престолу.

Відтак, релігійнезнавча парадигма процесу аджорнаменто, тобто оновлення і осучаснення Католицької Церкви, повернення її обличчям до проблем сучасного світу і людства, дає можливість в 50-річчя Ватиканського Собору належним чином оцінити його інноваційність і досягнення, а також виявити проблеми і виклики, які стоять перед Церквою і світом та стосуються всіх релігій і культур, віруючих і невіруючих.

У II розділі **“Передсоборні реалії релігійного життя світу й України”** подається широка історична панорама унійної проблематики від запровадження християнства в Русі-Україні. У цьому контексті осмислюється проповідницька, місіонерська, богослужбова, перекладацька діяльність Кирила і Мефодія на слов'янських землях, які прокладали шлях до поєднання східної і західної традиції християнства (стаття *Н. Коберник*), та унійні погляди Станіслава Оріховського, які упродовж його життя все ж не були постійними (стаття *В. Литвинова і Р. Множинської*). *Ю. Ковтун* досліджує роль церкви в процесі державотворення в інтерпретації В. Липинського. Співвідношення волі і необхідності у трактуванні Томи Аквінського аналізує у своїй статті *Н. Ковтун*.

М. Шкрібляк в своєму доробку простежує процес конфесіалізації церковно-релігійного життя в Україні за часів митрополита Петра Могили і формування якісно нової системи духовно-культурних цінностей, джерелом яких стали кращі зразки західноєвропейської (католицької) традиції та світоглядної думки. Саме на цій платформі відбулося зближення двох митрополитів — уніатського Вельяміна Рутського і православного Петра Могили, яким були близькі ідеї нової “універсальної унії” з метою виправлення і доповнення Берестейської унії на основі утворення єдиного для православних і уніатів Київського патріархату. Проте ця прогресивна і далекоглядна ідея не була належним чином оцінена передовсім у Римі і відкинута як недоречна Святим Престолом.

В окремому блоці статей висвітлюється проблематика етноконфесійних трансформацій в умовах російського самодержавства. На ґрунті вагомих архівних документів досліджуються інституціоналізаційні та внутрішні трансформації Греко-уніатської церкви на Правобережній Україні зі входженням її до складу Російської імперії (аналітика *Р. Шереток*) та стан Римо-католицької церкви у цей період в контексті православно-католицьких відносин на Правобережній Україні (дослідження *О. Буравського*). Проблеми аси-

міляції та адаптації греко-католиків Закарпаття під владою іноземних держав в XIX- першій половині XXст. висвітлюються *Н. Стоколос*, що, зрештою, уможливило розуміння нинішнього стану і тенденцій трансформації Греко-католицької церкви в Закарпатській області у відокремлену від УГКЦ інституціональну структуру “Мукачівська єпархія візантійського обряду (Церква свого права)”, яка знаходиться під особливою юрисдикцією Святого Престолу. Окремі періоди існування Римо-католицької церкви в умовах радянської влади описали *І. Булига*, яка досліджує стан католицизму на Волині у системі державно-конфесійних відносин (1944-1945 рр.), та *О. Гура*, висвітлюючи формування антирелігійного наступу на римо-католицькі громади у 1950-ті – першу половину 1960-х років.

Центральними постатями в Греко-католицькій Церкві цього періоду постають *Адрей Шептицький* та *Йосип Сліпий*. Синтез соціального і національного в “соціальной квестії” митрополита *Андрея Шептицького* знаходимо в статті *О. Савчука* і *Н. Скринник*, а його унійну діяльність в контексті Східної політики Ватикану (1901-1917 рр.) аналізує *У. Безпалько*. *Йосип Сліпий* як будівничий Української католицької церкви в діаспорі простежується *Л. Скубко*. В руслі греко-католицьких реалій цього періоду виявляється світський фактор в богословській освіті Галичини першої половини XX ст. (досліджує *Р. Пахолук*) і документальна спадщина ЗУНР як засіб поглиблення відносин між Ватиканом і Україною (у рефлексіях *В.Великочия*). Цікавою в розділі є стаття *А.Колодного*, який документально засвідчує всіляку протидію Ватиканської курії і Римських пап наданому ухвалою Другого Ватиканського Собору праву Української Греко-Католицької Церкви на статус Патріархату.

Таким чином, надзвичайно збагачений подіями релігійного життя в Україні цей майже тисячолітній період частково висвітлений в сучасному українському релігієзнавстві. Та все ж він потребує системного і комплексного дослідження, до якого, ми впевнені, готові приступити нові дослідники і яке, по суті, вже здійснюється на належному академічному рівні, що засвідчує огляд матеріалів цього розділу.

III розділ “Напрацювання Другого Ватиканського Собору та їх реалізація в Україні” складається з низки різноаспектних, але цілісних за своєю сутнісною спрямованістю матеріалів, в яких простежується процес імплементації соборних конституцій, декретів, декларацій в релігійне, духовне і світське життя католицьких спільнот в Україні. Саме під цим кутом *Д.Марціновська* висвітлює творчий внесок Івана Павла II в розвиток соборної парадигми **аджорнаменто**.

Першому декрету II Ватиканського Собору про засоби суспільного переказу, в якому йдеться про роль церковних ЗМІ та їх застосування Римо-католицькою церквою, присвячена стаття *П. Вишковського*. Цією ж проблематику зацікавлена *О. Керц*, яка надає особливого значення римо-католицькій періодиці в національному медіапросторі України.

Особливості інституціоналізаційних процесів в УГКЦ в сучасних умовах досліджує *О. Недавна*. Основні положення й висновки цього дослідження

викладені у її статті. Втілення ухвал II Ватиканського Собору в релігійно-церковне життя католицьких спільнот різних регіонів в Україні описані *О.Пивоварським* (на прикладі Києво-Житомирської дієцезії) і *М. Майороши* (в Мукачівській греко-католицькій єпархії). Важливе значення в сучасному українському суспільстві має розмежування, а іноді й об'єднання функцій церкви та інституту народовладдя, на чому наголошує *В. Мороз*, виокремлюючи підхід УГКЦ до визначення критеріїв демократії.

Декрет про відновлення католицького чернецтва, необхідність пристосування чернечого життя та його діяльності до вимогів сучасного світу посів особливе місце в ухвалах Собору. Саме під цим кутом *Л. Генік* досліджує феномен II Ватиканського Собору та його вплив на католицьке чернецтво взагалі й конкретно на українські греко-католицькі чернечі ордени і згуртованість. До цієї проблематики долучилася *О. Данилюк*, зосередившись на реаліях і проєктах нової стадії взаємин в середовищі латинських чернечих орденів в Україні.

Конституція про святу літургію, в якій окремими розділами виокремлюється сакральна музика і церковне мистецтво, знайшла відгук в досить аргументованих і фахових публікаціях *М. Мельничука* “Сакральне мистецтво католицизму в контексті філософського аналізу” і *Г. Карась* “Музикознавча діяльність Мирона Федоріва на полі реформування церковного співу в контексті ухвал II Ватиканського Собору”.

Соборна декларація про християнське виховання має комплексний характер і характеризується системністю, в якій рівновіддаленими суб'єктами виховного процесу у послідовній структурованості виступають: сім'я, школа, громадянське суспільство, держава, церква. При цьому церква виконує свій обов'язок виховання через навчання катехизису, а безпосередня присутність її в освітньо-виховній сфері відбувається тільки в католицькій школі. Коли б церкви в Україні опрацювали концепцію саме комплексного християнського виховання, не претендуючи на свою монополію в різних сферах його впровадження, насамперед в загальноосвітній школі, то не було б жодних проблем з визнанням конституційної засади відокремлення церкви від держави і школи від церкви, які імплементовані в Закон України “Про освіту”. Очевидно, цим керувалася *В. Кришмарел* у своїй статті “Релігійна освіта в середніх загальноосвітніх закладах України: місце і вплив католицької складової”.

Як бачимо, актуальність соборних напрацювань при належному їх зрозумінні й застосуванні в різних сферах церковного і світського життя – засобах масової інформації, чернечому середовищі, парафіяльній і єпархіяльній структурах, літургійних відправах, християнському вихованні – дозволяють і церкві, і суспільству знайти той алгоритм, який об'єднує, а не розділяє, знімає будь-які напруги методом взаємної толерантності.

У IV розділі “Актуалізація міждисциплінарних проблем і міжконфесійного діалогу в документах Другого Ватиканського Собору” матеріали сконцентровані у двох блоках. Міждисциплінарний блок проблем складається із формування релігійної ідентичності, основних положень сучасної католицької антропології, ставлення до глобалізації, різних аспектів

католицької соціальної доктрини і соціального служіння, пізнання природи як Божого створіння, екологічного вчення “як теології створіння”. Відтак, діапазон проблем різноветорний і разом з тим контекстуально систематизований за допомогою соборних документів, в яких чітко вирізняється сакральне і секулярне, традиційне та інноваційне та підходах до вирішення цих проблем.

У статті *І. Клімук* протиріччя між традиціоналізмом та реформізмом виступають важливим фактором, який впливає на формування та становлення релігійної ідентичності в сучасному суспільстві. Свої висновки авторка підтверджує посиланнями на “Пастирську конституцію про церкву в сучасному світі”, енцикліки Івана Павла II “Віра і розум” і Бенедикта XVI “*Caritas in Veritate*” та працю Карла Ранера “Анонімне християнство”, співставляючи їх з судженнями православних і протестанських авторів. *Т. Гаврилюк* аналізує основні положення сучасної католицької антропології в контексті соціокультурних реалій України, оскільки, як вона вважає, соціокультурна ситуація в країні зазнає глибокої антропологічної кризи, головною ознакою якої є домінування соціально-психологічного типу “людини кризової деградації”, превалювання споживацького способу мислення, знецінення одвічних цінностей. Це зумовлює кризу особистості, сім’ї та культури в цілому, вихід з якої бачиться в усвідомленні й подоланні особистісної культурної, моральної та соціальної деградації, який пропонується в католицькій антропологічній концепції “цивілізації любові”.

Досліджуючи розвиток католицької соціальної думки з проблем соціалізації, *Л. Шугасва* вважає понтифікат Івана Павла II ренесансом соціального вчення католицької церкви, оскільки саме цей папа звернув увагу на проблеми і протиріччя в усіх сферах суспільного життя, які спричиняє глобалізація. Практичні вияви соціального служіння Римо-католицької церкви в Україні *О. Ворон* висвітлює на прикладі добротесних проєктів, які є складовим напрямом місіонерської діяльності і реалізуються в контексті “нової евангелізації Церкви і світу”.

Інноваційним напрямом сучасної католицької “теології створіння” є пізнання природи як Божого володіння. Вважаючи цю проблему малодослідженою, *М. Пришляк* звертається до документів II Ватиканського Собору, в яких збереження довкілля і значення людини як вінця Божого створіння у вирішенні екологічних проблем подається як першочергове завдання подальшого розвитку суспільства. Екологічне вчення Бенедикта XVI в контексті сучасних викликів епохи досліджує *В. Шеремета*. Сутнісне ставлення до праці як християнського феномену аналізує *Ст. Сухачов*. *С. Присухін* висвітлює ставлення II Ватиканського Собору та післясоборних папських праць до феномену людської смерті.

У *другому блоці* змінені статті про релігійну толерантність, міжконфесійний діалог, екуменізм. Ці поняття як теоретичні дефініції сьогодні увійшли в практичне застосування і здебільшого позитивно сприймаються в релігійному середовищі й громадянським суспільством. З різних точок зору вони розглядаються рядом дослідників. *І. Вітюк* знаходить соборний стимул

для розвитку релігійної толерантності й міжконфесійного діалогу. *М.Мишук* розглядає екуменізм у поглядах ієрархів УГКЦ. *А.Герасимчук і Б. Бойко* акцентують увагу на практичних виявах діалогу між православ'ям і католицизмом у м. Житомирі. *А. Марчишак* актуалізує необхідність православного “аджорнаменто” і вказує на проблеми і перспективи такого процесу. *І.Гур'янова і О.Гур'янов* здійснюють компаративний аналіз екзистенційного сенсу свободи у католицизмі та баптизмі.

SUMMARY OF COLLECTIVE MONOGRAPH “UKRAINE-VATICAN: BEFORE AND AFTER VATICAN II”

The first chapter titled “The Second Vatican Council: religious studies paradigm aggiornamento” contains articles that survey the achievements, problems and prospects of the Catholic Church in the post-Vatican II period and foreseeable future. The content of these materials has different aspects: philosophical, sociological, historical, and theological.

Relations between Ukraine and the Vatican, both in past and present, and their impact on the Ukrainian state-church and interfaith relations are interesting topics for research. Challenges of the contemporary globalized world also relate to the issues of intercultural and interfaith cooperation. In this context, the worldview imperative, which enables the algorithm “unity of the world: the diversity of cultures and religions” proposed by P.Saukh, is being analyzed. From this perspective, the process of the post-Vatican II renewal of the Catholic Church is overviewed, along with its innovativeness of the anthropocentric orientation and attitude to other Christian and non-Christian religions, as well as the nature of modern secularization that caused a deep crisis of faith and raised the need for a “new evangelization of the Church and the world”. This topic is being outlined in Prof. Yarotsky's article.

Based on the Council documents, S.Kiyak considers the problem of church-state relations in Ukraine, a conceptual-categorical essence of individual liberty, freedom of conscience, human and spiritual dignity of the individual, and anthropocentricity and theocentricity as the underlying principles of pastoral activity of the Ukrainian Greek-Catholic Church. Auxiliary Bishop of the Kyiv-Zhytomyr Diocese of the Roman Catholic Church, V. Skomarovsky analyzes the tenacity and resistance of the Roman Catholic Church to the totalitarian pressure and the process of institutional renewal and dynamic formation of parish and diocesan networks in independent Ukraine. In this context – theoretical and practical importance – is the article of M. Babiy in which freedom of religion is characterized not only from the perspective of the principles of the Second Vatican Council, but also its current measurement in the world and Ukraine.

The challenges of globalization, problems of inter-religious dialogue, and relations between the Holy See and other non-Christian world concern also the preservation of religious identity (on the one hand) and inter-religious tolerance — on the other. In this context P. Pavlenko examines the paragraphs of the encyclical

“Caritas in Veritate” which regard globalization and are aimed at establishing trends of the faith teaching of universalization, westernization and unification of mankind. The article by V. Bodak and L.Fylypovych analyzes the points of the Conciliar documents which influenced the change in attitude of the Catholic Church to social problems.

Creating a dialogue between different religions, giving it not only a theoretical discourse, but above all a living relationship is required for the Vatican’s relationship with the Muslim world because, as A.Aristova argues in her article, the Catholic Church faces the challenge of building relationships with a subject on an entirely different scale and level of activity and influence than it imagined in the mid-twentieth century. Today’s Islamic-Christian relations, both in theoretical study of interreligious communication and practical implementation, are becoming more problematic. This conclusion is suitable for evaluation of Catholic-Orthodox Dialogue in the E.Bystritskaya’s article in the context of the evolution of the union model and the Eastern policy of the Vatican.

Thus, the religious studies paradigm of the Aggiornamento process, the renewal and modernization of the Catholic Church, returning its face to the problems of modern world and mankind, enables in the 50th anniversary of the Second Vatican Council to properly assess its innovation and achievement and to identify the challenges facing the Church and the world and relate to all religions, cultures, believers and non-believers.

In the second section, “Pre-Council Realities of Religious Life in the World and Ukraine”, the broad historical panorama of Uniate issues, starting from the introduction of Christianity in Rus-Ukraine, is examined. In this context, educational, missionary, liturgical, and translational activity of Cyril and Methodius to the Slavic lands are conceptualized. Their efforts regarding combination of Eastern and Western traditions of Christianity are explained by N.Kobernyk. Uniate views of Stanislaw Orichowski, who during his life still were not constant, are discussed in the article by V.Lytvynov and R. Mnozhynskaya. Yuri Kovtun explores the role of the church in the process of state and national buildings in the interpretation of V.Lypynsky. The correlation of freedom and necessity in the treatment by Tomas Aquinas is analyzed in an article by N.Kovtun. M.Shkriblyak in his article traces the process of denominalization of the church and religious life in Ukraine during the time of Metropolitan Petro Mohyla.

Mohyla formed a qualitatively new system of spiritual and cultural values. The best examples of Western (Catholic) traditions and ideological opinions were its sources. On this platform a convergence of two bishops, the Uniate bishop Velyamin Ruts’kyi and the Orthodox bishop Petro Mohyla occurred. They were close to the idea of a new “universal union” to correct and supplement the Union of Brest on the basis of a single Patriarchate for the Orthodox and Uniate. However, this progressive and visionary idea was not properly evaluated primarily in Rome and rejected as irrelevant by the Catholic Church.

In a separate block of articles the issues of ethno-confessional transformations in the Russian autocracy is analyzed. On the basis of important archival documents, the institutional and internal transformation of the Greek Uniate

church in Ukraine from joining the Russian Empire (R.Sheretyuk) and the state of the Roman Catholic Church during this period in the context of the Orthodox-Catholic relations in the Ukraine (A.Buravsky) is examined. The problems of assimilation and adaptation of Greek Catholics of Transcarpathia under the rule of foreign powers in the XIX and first half of the XX century are highlighted by N. Stokolos ultimately enabling understanding of the current status and trends of transforming the Greek Catholic Church in the Transcarpathia region as an isolated institutional structure of the Church called “Mukachevo Diocese Byzantine rite (Church of its right)”, which is under the special jurisdiction of the Holy See. I.Bulyga examines the state of Catholicism in Volhynia in terms of church-state relations (1944-1945), and A.Gura highlights the formation of anti-religious attacks on the Roman Catholic community in 1950 through the first half of the 1960s.

The central figures in the Greek Catholic Church of that period appear as Andrey Sheptytsky and Josyf Slipyj. The synthesis of the social and national spheres in “O kvestiyi socialniy” (About Social Questions) by Metropolitan Andrey Sheptytsky can be found in O. Savchuk’s and N. Skrynnik’s article. Metropolitan Andrey Sheptytsky’s activity in the context of the Eastern politics of Vatican (1901-1917) is analyzed by W.Bezipalko. Josyf Slipyj as the builder of the Ukrainian Catholic Church in the Diaspora is traced by L.Skubko. In the track of Greek-Catholic realities of this period, the secular factor in theological education in Galicia in the first half of the twentieth century is explored by R.Paholok. V.Velykochiy reflects on a documentary heritage of West Ukrainian People’s Republic as a means of strengthening relations between the Vatican and Ukraine. There is an interesting article by A.Kolodny who certifies utmost resistance of Vatican curia and Popes against the decision of the Second Vatican Council regarding the right of the Ukrainian Greek-Catholic Church to have a status of Patriarchate. The extremely enriched events of religious life in Ukraine during this almost millennial period are partially illuminated in nowadays Ukrainian studies of religion. Systematic, complex research is required which Ukrainian scholars are ready to start at an academic level. The view of materials in this section confirmed such needs.

The third section, “The Developments of the Second Vatican Council and Their Implementation in Ukraine”, traces the process of implementing the Council constitutions, decrees, and declarations in religious, spiritual and secular life of Catholic communities in Ukraine. D.Martsinovska highlights the creative contributions of John Paul II in the development of Council paradigms of Aggiornamento.

P.Vyshkovskiy’s article is dedicated to the first Vatican Council II decree on the transfer of public assets refers to the role of church media and their use by the Roman Catholic Church. O. Kerts is interested in the same issues, emphasizing the role of Roman Catholic periodicals in the national media environment in Ukraine.

O.Nedavnya explores features of institutional processes in the Ukrainian Catholic Church (UCC) in modern terms. Key provisions and conclusions of the study are presented in her article. O.Pyvovarsky describes implementation of the

Second Vatican Council decisions in the religious life of Catholic communities in various regions of Ukraine (for example the Kyiv-Zhytomyr diocese), and M. Mayoroshi examines their impact in Mukachevo Greek Catholic diocese. To study the distinction and the union of the functions of the Church with the institute for democracy is very important. V. Moroz outlines this issue in his article differing the UCC's approach to determining criteria for democracy. The need to adapt monastic life and its activities to the requirements of the modern world took a special place in Council decisions. From this point L. Genyk analyses the phenomenon of the Second Vatican Council and its impact on Catholic monasticism both in general and specifically to the Ukrainian Greek Catholic monastic orders. O. Danyliuk focuses on the realities and projects for a new stage of relations among Latin monastic orders in Ukraine.

Sacred Liturgy Constitution, containing special sections about sacred music and church art, found an echo in the fairly reasoned and professional publications: M. Melnychuk's "Sacred Art of Catholicism in the Context of Philosophical Analysis" and H. Karas' "Musicological Activity of Myron Fedoriv on the Church Singing Reform in the Context of the Second Vatican Council Decisions".

The Council declaration on Christian education has a complex nature and is characterized by a system through which subjects of the educational process are equidistance: school, family, society, the state, the church. The Church fulfills its obligation through the teaching of the Catechism, and it is a direct presence in education and educational fields, occurring only in Catholic schools. When the Church in Ukraine worked out the concept of complex Christian education, without claiming its monopoly in various areas of its implementation, especially in secondary school, there would be no problems with the recognition of the constitutional principles of separation of church from state and school from church, implemented in Law of Ukraine "On Education." This guided V. Kryshmarel in her article "Religious Education in Secondary Schools in Ukraine: the place and influence of the Catholic component."

The relevance of Council developments in their proper understanding and application in various fields of religious and secular life — the media, monastic environment, parish and diocesan structures, liturgical celebrations, Christian education — allow the church and society to find the mix which unites, rather than divides, and relieves any tension by mutual tolerance.

In the fourth section, "Updating Interdisciplinary Issues and Interfaith Dialogue in the Documents of the Second Vatican Council", materials are concentrated in two blocks. The interdisciplinary unit addresses the formation of religious identity, the main provisions of the modern Catholic anthropology, attitudes towards globalization, various aspects of Catholic social doctrine and social service, knowledge of nature as God's creation, and environmental doctrine "theology of creatures." The range of problems is different and yet contextually systematized by Council documents that clearly distinguish the sacred and secular, as well as both traditional and innovative approaches to solving these problems.

According to I. Klimuk's article, conflict between traditionalism and reformism is an important factor that influences the formation and development of religious

identity in modern society. Findings are confirmed by the author's references to "Pastoral Constitution on the Church in the Modern World", John Paul II's encyclical "Faith and Reason", Benedict XVI's "Caritas in Veritate", Karl Rahner's work "Anonymous Christianity" by matching them with judgments of Orthodox and protestant authors. T.Havrylyuk analyzes key provisions of the modern Catholic anthropology in the context of socio-cultural realities of Ukraine, because, as she says, the social and cultural situation in the country is undergoing profound anthropological crisis, the main feature of which is the dominance of the socio-psychological human type of "crisis of destruction", the prevalence of a consumer mindset, and an impairment of eternal values. This causes a crisis of personality, family and culture in general, the output of which is seen in recognizing and overcoming personal, cultural, moral and social destruction, which is offered in the Catholic anthropological concept of "civilization of love".

Exploring the development of Catholic social thought on the problems of socialization, L.Shugayeva believes that the pontificate of John Paul II is the renaissance of social teachings of the Catholic Church because this Pope drew attention to the problems and contradictions in all spheres of public life which is reasoned by globalization. As practical manifestations of social service of the Roman Catholic Church in Ukraine, O.Voron highlights the example of virtuous projects, a component area of missionary activity, implemented in the context of the "new evangelization of the Church and the world".

Innovative direction of modern Catholic "theology of creation" is a knowledge of nature as God's possession. Considering this problem, M.Pryshlyak refers to the documents of the Second Vatican Council in which the preservation of the environment and the importance of humanity as the crown of God's creation in solving ecological problems as a priority for further development of society. V.Sheremeta explores ecological theory of Benedict XVI in the context of modern challenges. St.Sukhachov examines the essential attitude to labor as a Christian phenomenon. S.Pryshlyak highlights the attitude of the Second Vatican Council and papal post-council works to the phenomenon of human death.

The second block contains articles about religious tolerance, interfaith dialogue, and ecumenism. These concepts as theoretical definitions are currently logged in practical application and are most positively perceived in religious circles and civil society. From a different perspective, a number of researchers considered these. I.Vityuk examines the council incentive for the development of religious tolerance and interfaith dialogue. M.Mishchuk considers ecumenism in the Church hierarchy views. A.Herasymchuk and B.Boyko focus on practical manifestations of dialogue between Orthodox Church and Catholicism in Zhytomyr. A.Martsyschak updates the need of orthodox "aggiornamento" and points to the problems and prospects of such a process. I.Guryanova and O.Guryanov perform comparative analysis of existential meaning of freedom in Catholic and Baptist teachings.